

memorii | jurnale | corespondență

Silvia Irina Zimmermann a studiat la universitățile din Sibiu și Marburg filologie germană și engleză, istoria artei și sociologie; e doctor în literatură germană al Universității din Marburg cu o teză despre opera literară a lui Carmen Sylva. A publicat mai multe cărți despre personalitatea și însemnătatea primei regine a României și este inițiatore și coordonatoare a Centrului de Cercetare „Carmen Sylva“ al Arhivei Princiare de Wied din Neuwied.

Romanița Constantinescu a studiat românică și germanistică la Universitatea București, iar apoi filologie germană și filozofie la Universitatea Albert-Ludwig din Freiburg im Breisgau. A susținut un doctorat la Universitatea din Freiburg, despre strategiile de autojustificare ale naratorului în romanul modern. A publicat o carte despre imaginarul românesc al frontierei (*Pași pe graniță*, 2009), precum și studii de limnologie și despre literatura Primului Război Mondial. A predat cursuri de literatură comparată și teoria literaturii la Universitatea București și cursuri de limbă, literatură și civilizație românească la universitățile din Köln, Viena, Mannheim, Mainz și Heidelberg.

„CU IUBIRE
TANDRĂ,
ELISABETA“

„MEREU AL TĂU
CREDINCIOS,
CAROL“

CORRESPONDENȚA
PERECHII REGALE

VOLUMUL I
1869–1888

Ediție critică și comentată,
note și traducere din germană de
Silvia Irina Zimmermann și Romanița Constantinescu

Transcrierea după manuscrisul în limba germană,
stabilirea textului, studiu introductiv și indice de
Silvia Irina Zimmermann

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i>	7
<i>Notă asupra ediției</i>	29

CORRESPONDENȚA PERECHII REGALE CAROL I ȘI ELISABETA ————— 1869–1888 —————

1869: Logodna și căsătoria	35
1870: Elisabeta Doamna în timpul sarcinii cu principesa Maria.	66
1872: Elisabeta Doamna la tratament în Italia	68
1872: Domnitorul Carol la manevre militare	92
1873: Elisabeta Doamna în vizită cu fiica ei la Neuwied	99
1874: Moartea principesei Maria	115
1875: Sinaia: Foișorul și Castelul Peleş în construcție.	117
1876: Între Sinaia și București.	125
1877: Războiul de Independență	142
1878: Sfârșitul războiului. Congresul de la Berlin	243
1879: Regina Elisabeta la tratament în Țările de Jos	250
1880: Elisabeta la Amsterdam. Problema moștenitorului	294
1882: Poeta Carmen Sylva	297
1883: Casa princiară de Wied. La Castelul Peleş	304
1885: Regina Elisabeta la Neuwied și Sinaia	337
1886: Complotul din Bulgaria	342
1888: Regina Elisabeta la tratament pe insula Sylt.	352
<i>Indice de nume</i>	367

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Manuscrisele publicate în această ediție a corespondenței perechii regale Carol I și Elisabeta se află la Arhivele Naționale ale României din București, în fondurile „Casa regală, Personale, Carol I, Corespondență familie”¹ și „Casa regală, Personale, Regina Elisabeta”². Am tradus manuscrisul german în limba română după transcrierea scrisorilor din ediția germană completă a corespondenței, publicată în anul 2018 în două volume, la editura Ibidem din Stuttgart, cu titlul: „*In zärtlicher Liebe Deine Elisabeth*“ – „*Stets Dein treuer Carl*“. *Der Briefwechsel Elisabeths zu Wied (Carmen Sylva) mit ihren Gemahl Carol I. von Rumänien aus dem Rumänischen Nationalarchiv in Bukarest. 1869–1913*, historisch-kritische Ausgabe, herausgegeben, kommentiert und eingeleitet von Silvia Irina Zimmermann, Schriftenreihe der Forschungsstelle Carmen Sylva – Fürstlich Wiedisches Archiv, 2 Bände, Stuttgart: Ibidem-Verlag, 2018 [în traducere: „Cu iubire tandră, a ta, Elisabeta“ – „Mereu al tău credincios, Carol“. Corespondența Elisabetei de Wied cu soțul ei, Carol I al României, din Arhivele Naționale ale României din București, 1869–1913, ediție critică științifică și studiu introductiv de Silvia Irina Zimmermann, Colecția Centrului de Cercetare Carmen Sylva – Arhiva Princiară de Wied, 2 volume, Stuttgart, Editura Ibidem, 2018].

Am folosit pentru ediția de față în limba română o selecție de 313 de scrisori și telegrame ale Elisabetei din numărul total de 432 de scrisori, telegrame și bilete păstrate la Arhivele Naționale în fondul „Casa regală, Personale, Regele Carol I, Corespondență familie“. Mare parte a scrisorilor care nu se regăsesc în ediția de față sunt din perioada de exil a reginei. Din această perioadă am ales pentru traducere îndeosebi scrisorile conținând referiri mai detaliate la relația conjugală a perechii regale Carol I și Elisabeta, ori cu privire la ceilalți membri ai familiei regale extinse, și îndeosebi la perechea moștenitoare Ferdinand și Maria. În anumite scrisori din ediția selectivă de față am omis unele pasaje prea amănunțite cu descrierile strict medicale și referirile repetitive, iar omisiunile, puține, le-am marcat în text cu paranteze drepte. Cele 52 de scrisori ale regelui Carol I, care s-au păstrat la Arhivele

¹) Prescurtat în continuare: „ANR, Carol I“. ²) Prescurtat în continuare: „ANR, Elisabeta“.

Naționale (în fondul „Casa regală, Personale, Regina Elisabeta, Corespondență familie“), sunt redată în această ediție integral. Dintre acestea, 45 sunt scrisori originale și ciorne de scrisoare în caligrafia olografă a regelui, iar 7 sunt copii după scrisorile regelui, transcrise de o altă persoană.

Traducerea în limba română

Datarea scrisorilor originale am preluat-o în forma existentă în manuscris, unde sunt deseori menționate ambele stiluri de datare (în stil vechi, după calendarul iulian, cu o diferență de 12 zile în urmă față de stilul nou sau calendarul gregorian, care a fost adoptat în România abia în anul 1919). Am adăugat datarea completă în titlu pentru fiecare scrisoare după stilul nou sau unic, menționat în scrisoarea originală și, unde a fost cazul, am corectat datarea greșită, adăugând explicația în nota de subsol. Am preluat, unde era cazul, și menționarea datei primirii scrisorii la destinatar, documentată în manuscris prin formula „pr.“ („*präsent*“).

Scrisorile nu urmează într-o succesiune logic-liniară, putându-se întâmpla ca regina Elisabeta să scrie mai multe scrisori la rând, pe care regele Carol să le primească pe toate în aceeași zi, sau într-o ordine inversată față de ordinea în care fuseseră trimise, prin urmare uneori răspunsul la o întrebare sau la o rugămintă, precum și o reacție așteptată trebuie căutate nu în scrisoarea imediat următoare, ci într-o scrisoare ulterioară.

Formulele de adresare și numele de alint ale perechii regale apar în scrisori în mai multe variante pe care le-am tradus folosind echivalente românești ale vremii. În scrisorile reginei Elisabeta, formulele de adresare și denumirile de alint către augustul ei soț, regele Carol I, sunt următoarele:

– „Meini“ („Meini“ fiind un diminutiv pentru „al meu“), „Du Meini“ („tu, al meu“), „Du Meini ganz allein“ („tu, al meu și numai al meu“). În traducerea noastră am folosit următoarele variante: „drag al meu“, „dragul meu drag“, „drag al meu și numai al meu“;

– „Ibi“, „Du Ibi“, „Du gut Ibi“, „Gut Ibi“: astfel îl alinta regina Elisabeta pe regele Carol I începând cu anul 1872, „Ibi“ fiind probabil o prescurtare a cuvântului german „Lieber“ („dragule“) folosită de fiica lor, principesa Maria a României (1870–1874), la vremea aceea în vârstă de doi ani. În traducerea noastră am folosit variantele „dragule bun“ și „dragul meu bun“.

Sublinierile din textul original le-am redat în textul traducerii cu italice. Expresiile străine din original le-am preluat în italice și le-am tradus sau explicat în nota de subsol, iar unde era cazul am corectat greșelile ortografice și gramaticale din original. Cuvintele în franceză care sunt germanizate în original le-am preluat în mare parte, iar în alte locuri, unde cuvintele franceze au flexiuni germane, am menționat aceasta în nota de subsol sau le-am redat în românește în textul traducerii noastre (de ex. „*ich parlier*“ am tradus prin: „am vorbit“ etc.).

Numele proprii care în scrisorile originale sunt scrise deseori în forma franceză (de ex. „Grecéno“ pentru „Greceanu“, „Kogalnicénu“ pentru „Kogăl-

niceanu“), le-am preluat în textul traducerii în mare parte ca în original, iar în notele de subsol și în indicele de nume am folosit forma românească. În alte părți, pentru o mai mare fluiditate și claritate a textului, am preferat să redăm varianta românească a numelor (ex. „Fälcoienii“ în loc de „Falcoyano’s“). Am folosit pentru particulele nobiliare germane „von“ și „zu“ echivalentul românesc „de“, acolo unde exista o variantă românească, excepție făcând numele care sunt mai cunoscute și în limba română în varianta lor germană (ex. Otto von Bismarck). La prescurtările de nume (de ex. „Mdme Mavr.“ pentru „Madame Mavrogheni“, „Rgbch.“ pentru „Roggenbach“) am adăugat în paranteze drepte numele întregi. Am folosit ortografia actuală a numelor geografice, de ex. Târgoviște, Mehedinți, Gorj, în loc de „Tirgovesci“, „Mehedintz“ și „Gorjiu“, cum sunt ortografiate în scrisorile originale.

Adăugirile traducătoarelor le-am marcat în textul traducerii prin paranteze drepte.

Dat fiind stilul adeseori abreviat al scrisorilor, numele persoanelor menționate ori situațiile la care se face referire fiind cunoscute atât reginei Elisabeta, cât și regelui Carol, am încercat să elucidăm pe cât posibil aluziile sau referințele rămase ascunse în text. Lămuririle biografice pentru persoanele amintite în corespondență apar în nota de subsol la prima menționare a numelor acestora. În puținele cazuri unde nu apar asemenea convenite lămuriri nu s-a putut face o identificare precisă a persoanelor menționate.

Am încercat să oferim o traducere cât mai apropiată metric și poeziilor pe care regina Elisabeta le dedica ori le trimitea augustului său soț.

dr. Silvia Irina Zimmermann și dr. Romanița Costantinescu
Mannheim și Heidelberg, 2020

CORRESPONDENȚA PERECHII REGALE
CAROL I ȘI ELISABETA
—— 1869-1888 ——

LOGODNA ȘI CĂSĂTORIA
— 1869 —

1. *Elisabeta: Köln, 13 octombrie 1869*

[ANR¹, Carol I, VD-331]

Köln, 13 octombrie 69/pr.²

Paris, 14 octombrie 1869

Dragule! Nu îmi pare deloc un vis că îți aparțin, ci o simt cu adevărat ca pe o sărbătoare în inima mea, acum când îți scriu această primă scrisoare. Am vegheat întreaga noapte, dar de bucurie orele au trecut repede, pline mereu de aceleași gânduri.

Mi-am repetat fiecare cuvânt pe care mi l-ai spus și toate îmi sunt *tare scumpe*. Mi s-a întâmplat cel mai fericit lucru care i se poate întâmpla unei fete: să fie dorită de un bărbat în care ea are *încredere* și căruia îi *crede*.

Cât de bine a sortit Dumnezeu pentru mine și de ce m-a ferit pentru ca să devin a ta, asta o vei afla când îți voi povesti întreaga mea viață. Căci tu, bineînțeles, trebuie să știi tot ce m-a preocupat vreodată, chiar dacă voi avea nevoie de un mic imbold ca să mă mărturisesc ție.

Privesc mereu la degetul gol, care îmi pare subțiat în locul unde a așteptat inelul atâta vreme și mă mir! Astă noapte m-am uitat de multe, multe ori la cruciuliță, la portrete, la moneda de aur, iar cruciulița nu mi-o mai dau jos de la gât.

¹) Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Casa regală. Personale, Carol I, Corespondență familie, menționat mai departe: „ANR, Carol“. Numărul documentului prezent: VD-331. ²) Menționarea „pr.“ (präsent), care apare deseori pe prima pagina a scrisorilor, documentează locul și data primirii scrisorii de către destinatar.

Într-o jumătate de oră plec la fotograf; mama¹ se teme însă că ochii îmi vor fi un pic oboseți din pricina lipsei de somn. Numai tu să nu fii prea ostentiv! Menajează-te, ca să nu fii epuizat când ajungi la Monrepos²! Dacă îți voi fi supusă în toate, poate am totuși voie să te tiranizez și eu uneori. Nu fi trist că nu voi fi la sosirea ta la Neuwied. La gară nu pot veni din cauza secretului, iar palatul este în starea de a nu avea nici o cameră prezentabilă pentru suita ta. Wilhelm³ va fi la gară și te va aduce sus.

Adineauri Wilhelm a primit telegrama: „Adu-i imediat și fotografiile Elisabetei și trimite-le fratelui lui Anton, Hotel Bristol, Paris“. Cât de surprins va fi acesta! Eu voi merge astăzi prin oraș, să-mi cumpăr câte ceva, ca să nu mă arăt chiar ca o găsculiță de la țară la Weinburg, ci să-ți fac cinste; dar tu poți fi foarte liniștit, căci totul va fi până la urmă simplu.

Mâna îmi tremură atât de mult, încât toate rândurile îmi ies strâmbe. *Pot* însă scrie mai frumos decât atât! Mă întreb cum e oare scrisul tău și când îl voi vedea pentru prima dată? De la Paris nu îmi doresc nici o scrisoare, căci aceasta ți-ar răpi din nou din somn. Mama mă cheamă la micul dejun.

Fotograful spune că portretul ar fi gata, dar nu încă cel permanent, ci doar cel ce se poate păstra câteva zile; va urma o altă imprimare.

Ți-am scris o frumoasă claie peste grămadă; dar am fost mereu distrată de ceea ce discutau ceilalți.

Eu pot doar să îți repet: sunt foarte, foarte fericită că pot fi mireasa ta! Vino cât mai curând!

Pe veci a ta, Elisabeta

¹) Mama Elisabetei, principesa Maria (Marie) de Wied (1825–1902). ²) Elisabeta oscilează în scris, chiar în aceeași scrisoare, între numele Neu Wied/Neuwied, Mon Repos/ Monrepos, sau chiar în cazul unor nume proprii de persoane. ³) Fratele Elisabetei, principele Wilhelm de Wied (1845–1907).

2. *Elisabeta: Monrepos, 16 octombrie 1869*

[ANR, Carol I, VD-332]

Mon Repos. 16 octombrie 1869

Opalului¹

Atât de clar ca inima-i
 Și-nalt lucești!
 Iubitului meu întocmai
 Pace sădești.

În mâna-mi eu cu drag te țin,
 Limpidă stea,
 Și cerul tău de-adâncuri plin
 E cartea mea.

Iar soarelui de te arăt –
 Îmi vei pâlî? –
 Nu pier sclipirile de-omăt
 Vecinic vii!²
 Elisabeta

3. *Elisabeta: Monrepos, 20 octombrie 1869*

[ANR, Carol I, VD-334]

Mon Repos. Miercuri, orele 4, 20 octombrie 1869./pr.

Weinburg 22 octombrie 1869

Domnul și stăpânul meu! Pe când făceam ordine în lucrurile mele, după plecarea lui Szathmari³, m-a cuprins așa un dor de tine, încât am simțit că trebuie să ți-l împărtășesc numaidecât, pentru a nu cădea într-o nefericită stare de slăbiciune.

Resimt o neconținută jubilație interioară: el este al meu, el este al meu! Carol, îmi ești teribil de drag! Un pic te-am compătimit

¹) Domnitorul Carol îi dăruise prințesei Elisabeta o cruciuliță cu opale, după cum este menționat în scrisoarea anterioară. Regina Elisabeta amintește de acest dar de logodnă și în memoriile ei: Carmen Sylva: *Mein Penatenwinkel* (Colțul penaiților mei), Frankfurt a. M.: Minjon, 1908, p. 17. ²) În germ. în orig. ³) Carol Popp de Szathmári (1812–1887), pictor și grafician, fotograf al Curții Regale a României.

totuși când ai spus că așa fi rece; iar acum, când chipul tău drag nu poate da în vileag neadevărul cuvintelor tale, ele îmi apar cu mult mai serioase și ca și cum într-adevăr le-ai crede. Iată că, fără să-mi dau seama, mi-a căzut o lacrimă pe hârtie. O prostie, nu-i așa? Dar, vezi, tu nu cunoști natura tinerei fete, sfioasă și închisă în sine, care doar cu greu se deschide, și care aproape că se rușinează de orice expresie a tandreței sale. Nu am fost niciodată în viața mea tandră, dar *rece* am fost doar când inima îmi era prea îndurerată, altfel nu.

Acum, când îți scriu, nu mă sfiesc să îți spun și să repet mereu: îmi ești teribil de drag! Dar să nu crezi că privesc aceasta fără de umila recunoștință pentru faptul de a fi căpătat un bărbat ca tine. De câte sute de ori pe zi îmi spun: „Dumnezeule, cu ce am meritat un astfel de noroc!“ Aproape că îmi vine să cred că nu am lucrat și suferit îndeajuns pentru a merita aceasta – dar tocmai fericirea nemeritată este cea mai frumoasă! O, Carol, îți promit cu sfințenie că vreau să devin demnă de tine, vreau să merit să fiu una cu tine!

Probabil că vei râde de mine și vei spune că sunt prea visătoare, sunt însă pregătită pentru toate acestea și nimic nu mă sperie. Îmi ești mult prea drag, îmi poți spune ce vrei, doar ești domnul și stăpânul meu. Și să nu crezi că ale tale cuvinte nu-mi pătrund adânc în inimă, pentru că adeseori nu o arăt! Dar nu *pot* vorbi atunci când ele mă apasă, orice cuvânt îmi pare neînsemnat înaintea mării dragoste care mă cuprinde cu totul. Totul, totul va fi păstrat și nu va fi uitat niciodată, poate o vei descoperi și tu mai târziu în viață.

Deodată, liniștea de moarte din casă mi se pare grea, cu toate că este la fel de multă liniște ca întotdeauna, doar că stau în camera tatălui meu, pe locul unde te-ai așezat, închipuindu-mi, astfel, că îți sunt mai aproape. Văd în mintea mea chipul tău drag, în timp ce citești scrisoarea mea, sau poate o parcurgi mai mult în grabă. Nu te arăta supărat, ci fii tandru și răbdător și încrede-te în mine la fel de tare cum cred eu în tine și în ochii tăi dragi și devotați. Știu că nu voi putea suporta o despărțire de mai multe luni, căci în cele câteva zile ce s-au scurs am învățat deja, surprinzător de repede și fără osteneală, să îmi caut în tine tot sprijinul.

Portretul meu a ieșit foarte bine, am mai șezut o jumătate de oră și apoi fotograful și-a luat rămas-bun, foarte emoționat și cu ochii în lacrimi. L-am însărcinat ca, de va ajunge înaintea mea în România, să transmită oamenilor de acolo că mă bucur din inimă și că sunt mișcată de căldura cu care m-au salutat. A fost bine așa?

Mama te roagă să spui părinților tăi¹ cu cât drag le-o dă pe fiica ei și că nu ar ști o altă familie în care să mă vadă cu atâta bucurie ajunsă decât într-a lor. Iar din partea mea transmite-i tatălui tău ceea ce nu pot să îi scriu eu, din cauza recunoștinței și emoției, și mulțumește-i pentru scrisoarea atât de afectuoasă! Ca a lui fiică recunoscătoare îi sărut mâna pentru dragostea ce mi-o arată și pentru cuvintele izvorâte din adâncul sufletului.

Mă bucur ca un copil de venirea la Weinburg²! Indiferent de cum va fi timpul, voi aduce cu mine destulă căldură sufletească pentru a nu simți nimic din vremea rea.

Carol al meu, cât de mult te iubesc! Și dacă ți-am spus-o de zece ori, tot nu o știi încă îndeajuns. Află că acest cuvânt „*îndrăgostit*“ nu îmi place deloc, pentru că nu l-am folosit decât atunci când respingeam galanteria ipocrită. De aceea m-am speriat așa când l-ai rostit, de parcă făcusem ceva necuvenit. Eu nu credeam că se poate spune asta despre ceva atât de sfânt cum este ceea ce simt față de tine. Domnul să te binecuvânteze, inimă credincioasă, puternică, sunt veșnic a ta! Elisabeta

4. *Elisabeta: Monrepos, 21 octombrie 1869*

[Poezie adăugată scrisorii din 31 octombrie 1869³. ANR, Carol I, VD-333]

21 octombrie 1869

Rece să fiu? Și doar simt iubire, căldură
 Și focul îmi curge prin vine
 Un veșnic foc ce s-aprinde
 Din făclia iubirii puternice, sfinte.

—

Rece să fiu? O, niciodată mai rece
 O inimă fie! Cu atât mai mult crește,

¹) Părinții lui Carol sunt principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen (1811–1885) și principesa Josephine de Hohenzollern-Sigmaringen (1813–1900), născută prințesă de Baden. ²) Castelul Weinburg, aflat în localitatea elvețiană Thal bei Rheineck, a fost între 1817 și 1929 reședința de toamnă a familiei princiare de Hohenzollern-Sigmaringen. ³) Poezie trimisă de Elisabeta de Wied domnitorului Carol împreună cu scrisoarea din 31 octombrie, potrivit mențiunii în documentul ANR, Carol, VD-338.

Pe el, cel mare, nobil și sfânt, îl cuprinde,
Ca într-o mare de soare, fierbinte.

—
Rece să fiu? Izvorul pădurii
Cu valuri de spumă, rece și stingher –
Dar prinde-l, adu la malul lui focul
Și-atunci vei simți a undei văpăi!¹

5. *Elisabeta: Monrepos, 21 octombrie 1869*

[ANR, Carol I, VD-335]

Mon Repos. Joi, 21 octombrie, cred, 1869/pr.

Weinburg, 22 octombrie 1869

Carol al meu! Din nou au sosit nenumărate telegrame din România adresate ție, ultima, în franceză, este pentru mine, dintr-un oraș al cărui nume nu îl pot descifra, dar mă bucură *foarte* mult. Ți le aduc pe toate dimpreună cu alte scrisori pe care trebuie să le citești, fiindcă sunt atât de concludente.

Ieri seară am răsfoit, cu pleoapele pe jumătate închise, cartea lui Boerescu²; am renunțat însă într-un sfârșit, căci a trebuit să recitesc de mai multe ori fiecare frază, până să o înțeleg pe deplin.

La Weinburg pregătim depeșe de răspuns pentru toți cei care au avut bunătațea și ne-au telegrafiat. Nu trebuie să te gândești singur la ele, căci mă pricep ce să spun.

Tocmai am primit două scrisori de la unchiul Nicolas³ și unchiul Adolph⁴, prima plină de rememorări nostalgice ale trecutului, iar

¹) În germ. în orig. ²) Vasile (Basil) Boerescu (1830–1883), profesor universitar de drept la București, politician liberal și ministru sub Carol I. Cel mai probabil e vorba despre cartea sa de drept internațional și drept public *La Roumanie après le traité de Paris du 30 Mars 1856*, reeditată în 1869 la Imprimeriile Statului, la București (ediția princeps apăruse la Paris, la editura E. Dentu, în 1856). ³) Prințul Nikolaus de Nassau, conte de Merenberg (1832–1905), fratele mezin al mamei Elisabetei. Căsătorit morganatic din 1868 cu Natalia Puschkin (1836–1913), fiica poetului rus Aleksandr Pușkin (1799–1837). Ca urmare a încheierii acestei căsătorii morganatice, a primit numele Merenberg pentru familia sa. ⁴) Adolf de Nassau (1817–1905), fratele mai mare al mamei Elisabetei, duce de Nassau până în anul 1866 (când Nassau este anexat Prusiei), mare duce de Luxemburg din 1890 și până la moartea sa. Căsătorit din 1851 cu prințesa Adelheid de Anhalt-Dessau (1833–1916), a doua lui soție.

cealaltă de tachinări blajine. Vreau să le răspund imediat și apoi să-i scriu lui Werthern¹ și să-l invit la nuntă. Sper că ești de acord. Cu el vreau să rămân în legătură prin corespondență, asta ar putea să-ți fie de folos. De altfel, întrețin câteva legături epistolare pe care sigur le vei aprecia, deși ele au avut ceva de suferit în ultimele luni, pentru că nu aveam nimic de spus celor străini despre viața mea, prea liniștită și lipsită de evenimente.

Astăzi nu pot să-ți scriu mai mult, pentru că vreau să termin câteva scrisori de mulțumire înainte de masă, doar vreau să-ți spun că tu ai devenit singur stăpân pe toate gândurile mele și că nu mi-ai mai lăsat nici un alt gând pentru nimeni și nimic dimprejur. Dar asta nu e prea înțelept din partea ta, căci mi se pare că ai putea avea nevoie, totuși, uneori și de mintea mea.

Nu am crezut niciodată că voi urma cu *drag* unui bărbat; am fost mereu de părere că despărțirea ar fi prea sfâșietoare. – Iar acum!? – Astăzi am vorbit despre cum va fi când voi pleca de aici, și atunci Fräulchen² m-a implorat printre lacrimile care o doborau să nu mai vorbesc despre asta: „Este de neîndurat“, zise ea, „căci mereu ne-ați fost micul nostru soare!“ Iar eu am ascultat-o liniștită, fără să mi se împovăreze inima – ciudat, nu-i așa?

Tocmai sosește un meșteșugar care îmi va lua amprentele picioarelor în ghips; iar acestea o pornesc apoi spre Haga și își iau de acolo cizme. Dacă ești foarte amabil, poate că primești cu ocazia asta și mâna mea, tot în ghips. Sincer, sunt foarte jenată, dar ciubotarii de aici sunt cu totul imposibili.

În gându-mi, iau mâna ta dragă, o apăs pe buze și pe frunte și sunt *atât* de fericită!

Mariei³ mulțumește-i profund pentru scrisoarea ei afectuoasă. A ta, Elisabeta

¹) Baronul Georg de Werthern (1816–1895), diplomat prusac. ²) Domnișoara Fanny Lavater, fostă guvernantă a principesei Maria de Wied (născută prințesă de Nassau), iar după moartea principelui Hermann de Wied, cameristă a principesei văduve. Regina Elisabeta o alintă „Fräulchen“ (domnișorica). ³) Maria de Hohenzollern-Sigmaringen (1845–1912), sora mezină a lui Carol I; prin căsătoria din 1867 cu Philipp de Flandra, prinț al Belgiei, contesă de Flandra și prințesă a Belgiei.